

Könyvtárak, könyvek, katonák

A katonai szolgálat idején a fiatalok még nagy számban vannak együtt, ekkor adódik az utolsó lehetőség arra, hogy sokuk figyelmét egyszerre ráirányíthassuk az olvasásra. Ebben a sajátos közegben szinte minden lehetőség megvan ahhoz, hogy a feladatot eredményesen hajtsuk végre. Hogy más könyvtárosok bepillantást nyerjenek honvédségi kollégáik rejtelyesnek tűnő könyvtári életébe, feltétlenül ismerniük kell, milyen fejlődésen mentek át a könyvtárak az elmúlt negyedszázad alatt. Magam huszonegy éve dolgozom egyazon csapatkönyvtárban, és saját szememmel láttam, saját bőrömmön tapasztaltam a változásokat a könyvnyebb és a nehezebb időszakokban.

Amikor 1962-ben először léptem át a laktnya könyvtárának küszöbét, az érettségi bizonyítványomon még nem száradt meg a tinta, munkában szerzett tapasztalatom szinte alig volt, könyvtárban évente 3–4 alkalommal fordultam meg, az irodalmat csupán a kötelező olvasmányokból ismertem, a katonákat meg csak arról, hogy amikor diáklányként a laktnya mellett naponta hazafelé mentem, mindenféle pajkosságot kiabáltak utánam a kerítésen át. Soha sem hittem volna, hogy dolgozóként itt fogok gyökeret eresztetni. Első főnököm nagy szeretettel fogadott, elmondta mindazt, amit a munkahelyről, a munkámról tudni kellett, „meghatározta a fő csapás irányát”, és ezzel bedobott a mélyvízbe. Azóta úszom, s hogy milyen eredménnyel, talán ez is kiderül a továbbiakból.

Régi és új szelek

A könyvtár egyetlen nagy helyiségből állt, ahová négy alakulat könyvanyaga volt beszállva. Kihúzott kötelek jelezték, hogy melyik alakulat katonái melyikből és hol válogathatnak, ugyanis ezekben az években kezdtünk

megbarátkozni a szabadpolcos könyvtár gondolatával. A helyiséget fűteni nem lehetett, mert nem volt kéménye, szellőztetni meg azért nem, mert ablaka sem volt. Könyvtárnak azért lehetett nevezni, mert együtt volt benne a könyv, az olvasó és a könyvtáros. Hamarosan megtudtam, hogy mi még kedvező helyzetben vagyunk, mert állványaink legalább valódi könyvállványok, míg a többi könyvtárban általában nagy kenyeres állványok töltötték be ezt a szerepet. Több helyiség vagy olvasóterem még a tervek lábjegyzeteiben sem szerepelt. Az írógép olyan fényűzésnek számított, hogy ahol véletlenül akadt ilyen, ott a könyvtárosnak előre köszöntünk. A könyvtár sokadrangú kérdés volt, a könyvtáros pedig az a polgári alkalmazott, aki „egész nap csak olvas, pár könyvet kiad meg visszavesz”.

Nagyon sok emberrel és nagyon sok gonddal kellett megküzdenie akkor egy-egy hivatását szerető könyvtárosnak. Sokan hagyták el munkahelyüket, de voltunk néhányan, akik hittük, hogy eljön az idő, amikor a néphadseregnél a könyvtár is fontos lesz, világos és meleg, amikor a könyveket nem méterre vásároljuk azért, mert még maradt annyi hely a polcokon, és a könyveket nem a mindenkori főnök egyéni ötletei szerint fogjuk sorba rakni.

És eljött.

Elég lassan ért ide a párt 1958-ban kiadott művelődéspolitikai irányelveinek hatása, de 1963–64 táján már érezhető volt. Elrendelték, hogy minden alakulat barátságos, otthonos könyvtárt hozzon létre — lehetőleg saját erőből — és a körletek közelében, vagyis emberközben. Mint minden új dolgot, ezt sem fogadta osztatlan tetszés, de végül is sikerült létrehozni a kis könyvtárakat, és először vettük észre, hogy az alakulatok vezetői magukénak érezték a könyvtárt, hiszen ők csinálták, büszkék voltak rá.

Kezdték igényeket támasztani a könyvtárak-

kal, következésképpen a könyvtárosokkal szemben is. Egyre több könyvtáros szerzett alap- és középfokú szakképzettséget. Magam 1966-ban szereztem középfokú képesítést a Könyvtártudományi és Módszertani Központban.

Olvasótáborunk gyarapodott létszámban, és emelkedett igényeinek színvonala is. Nyilván-tartásaink korszerűsödtek. Könyveinket katalogizáltuk, osztályoztuk, jelzeteltük, könyvkártyával láttuk el, és a régi kartonos kölcsonzsról az egyszerűbb és korszerűbb tasakos kölcsonzsré térünk át. Megkezdjük a katalógusok szerkesztését. Mind több könyvtár kapott írógépet, de a munka ott is megindult, ahol a katalóguscédulákat kézzel kellett írni. A könyvtárosok kimozdultak a könyvtárból: könyvismertetéseket, irodalmi előadásokat, kiállításokat, ankétokat szerveztek, egyre gyakrabban rendeztek író—olvasó találkozókat, irodalmi vetélkedőket, irodalmi esteket.

Amikor országosan meghirdették az Olvasó népért mozgalmat, ennek a hadseregére szabott része, az *Olvasó katonáért* már élt, és talán azóta is a legtöbbet mi, honvédségi könyvtárak és könyvtárosok tettük az olvasómozgalomért. 1970-ben meghatározták a mozgalom célját, feladatát és eszközeit. A cél: segíteni a művelt, a fejlett esztétikai érzékkel és megalapozott marxista világnézettel rendelkező, szocialista típusú ember formálását; a mozgalom feladata pedig kettős: a ma még nem olvasó katonafiatokkal megszerettetni a könyvet és egy életre szóló olvasási igényt ébreszteni bennük; másrészt a már könyvbarát fiatalok olvasási kultúráját fejleszteni, irodalmi izlésüket formálni. A katonafiatalkörében valódi mozgalom fejlődött ki: Egymás után szerveztük az olyan akciókat, mint a „Tábortűz mellett, vörös őrség”, a „Játék és vallomás”, „Kell a jó könyv”, „Szabadság, tégy gazdaggá minket” és a „Nem születünk katonának”. Minden akciónak volt saját témája, központi gondolata, de egy dologban valamennyi megegyezett: Olyan műveket választottunk ki, amelyek a hazaszeretetet, a testvéri népekkel való barátság ápolását, eredményeink megbecsülését és védelmét sugallják, és a szocialista emberre jellemző erkölcsi tulajdonságokat népszerűsítik.

Mivel mind több és szebb feladattal kellett megbirkóznunk, és ezekért egyre inkább nem csak a könyvtáros felelt, változtak a munka feltételei is. Már semmi sem indokolta, hogy a kis alakulatok külön-külön 2—4000 kötetes könyvtárakat tartsanak fenn — egy laktanya-

ban esetleg hármat-négyet —, s a könyvtárosok párhuzamosan ugyanazt a munkát véggezik és ugyanazokat a könyveket vásárolják. Sokkal célravezetőbbnek látszott, hogy összevonják ezeket a kis gyűjteményeket. Így korszerű, szép, otthonos könyvtárakat sikerült kialakítani, ahonnan nem hiányzik az olvasóterem és a feldolgozóhelyiség sem, ahol van írógép, rádió, magnetofon, lemezjátszó és telefon is. Mind több helyen alakítanak ki zenei részleget, könyvtáraink nagy részében vannak diafilmek, hanglemezek és hangszalagok. Jelenleg a hadsereg könyvállománya csaknem kétfélmillió kötet. A könyvtárosok pedig mind erkölcsileg, mind anyagilag elismert, megbecsült dolgozói a magyar néphadseregnek.

Olvasóink túlnyomórészt felnőttek, mégpedig zömükben huszonéves fiatalok, de az olvasótábor mégis rendkívül sokrétű. A sorállományban a néhány általánost végzettől a programozó matematikusig, a tanyai fiattól az egyetemi előfelvételisig mindenki megtalálható. Egy dolog azonban mindannyiuk számára közös: a könyvtár mindegyiknek egy darab civil életet jelent. Kint a városban természetes, hogy valaki bemegy a moziba, a presszóba, a klubba, a könyvtárba. Itt a könyvtár más: a csend, a nyugalom; az a zug, ahol a könyvtárosnő más hangon szól hozzá, mint napközben a parancsnoka. Ezt csak az érzi, aki itt könyvtáros, és ezért jobb itt könyvtárosnak lenni, mint máshol.

Persze ez a sokféle fiatal nap mint nap tud produkálni megmosolyogtató és segítőkészségből fakadó, de nekünk fölösleges munkát adó, összevissza dolgokat is. Egy nap például észreveszem, hogy ifjú olvasónk ölében egy katalógusdoboz, a kezében és a térdein cédulák. Szemmel láthatóan ezeket rendezgeti. Megkérdezem tőle elhaló hangon: „Maga mit csinál?” Mire ő: „Összerakom ezeket a cédulákat, mert össze vannak keverve. Nem elég, hogy a regények, elbeszélések, versek szerteszét vannak, még akad bennük gépkocsis meg rádiós könyv is, ez meg valami földrajz.” Egy szót sem tudtam szólni, összenyaláboltam az egészet és bevitettem az íródába. Amikor magamhoz tértem, elmondtam neki, hogy ez a betűrendes katalógus volt, ő viszont kedvesen bevallotta, hogy a másik doboz tartalmát tegnap már „összerakta”.

Ezzel szemben számtalan esetet mondhatnék el, amikor kiselőadásnak beillő beszélgetéseket hallgatunk végig lézersugarakról, a Nazca-vonalakról vagy a relativitáselméletéről, és nemcsak végig kell őket hallgatnunk, hanem hozzá is kell szólnunk ezekhez.

Hálózat születik

1978-ban napvilágot látott *A Magyar Néphadsereg könyvtárszabályzata*, mely hosszú évekre meghatározta a könyvtári munka feladatait, először fogalmazta meg a néphadsereg könyvtári rendszerének szabályait és kimondta: „Magasabbegységenként egy kiemelt könyvtár működik, amely saját könyvtári feladatainak ellátása mellett segíti a magasabbegység alárendeltségébe tartozó könyvtárak szakmai munkáját...” 1980-ban létrejöttek a kiemelt könyvtárak. Én is ilyen kiemelt könyvtár élére kerültem, egyelőre csak megbízással, mert erre a helyre még nincs státus.

A honvédségi könyvtárhálózatnak nem volt szakirodalma. Egy ötletünk volt csupán, amit megpróbáltunk közösen megvalósítani. Először is hová fordulhattam volna máshová, mint a városi könyvtárhoz, amely már évek óta hasonló feladatot lát el a város vonzáskörzetébe tartozó községi könyvtárak vonatkozásában. Könyvtárosai nagy szeretettel és készségesen tájékoztattak mindenről, amit tudni akartunk, mi pedig kifaggattuk őket: milyen a kapcsolattartás, hogyan fogják össze, miként segítik a hozzájuk tartozó könyvtárak munkáját? Úgy

érezem, az elindulásakor tőlük kaptuk a legtöbb segítséget. Egy évig csak gyűjtögettük az elképzeléseket. Év végére már volt képünk arról, kik tartoznak hozzánk, milyen személyi és könyvvállománnyal, milyen forgalommal és elhelyezési körülményekkel. Erről volt nyilvántartásunk is. Tudtuk, mit várnak tőlünk, és felmértük erőnket, hogy mit adhatunk, hiszen sem külön személyi, sem anyagi támogatást nem kaptunk erre a nagy és fontos munkára. Ennek ellenére érezzük, hogy az út jó irányba visz, csak még járni nehéz rajta. Bizunk benne, hogy mint annyi más, az új feladatokkal kapcsolatos gondok is megoldódnak az idők folyamán.

A kiemelt könyvtárak a *hálózati alközpont* szerepét töltik be, és a tagkönyvtárak szakmódszertani irányítását végzik. Ez a gyakorlat nyelvére fordítva így történik:

Helyszíni látogatásaink alkalmával elbeszélgetünk a kolléganőkkel a lehetőségekről, gondokról. Egységesítjük a hozzánk tartozó könyvtárak munkáját, hogy ne legyenek eltérések állományrendben, nyilvántartásban, katalógusépítésben. Egyforma szempontok alapján készüljenek a munkatervek, beszámoló jelentések. Módszertani segédletekkel támogatjuk őket: kiállításokkor, irodalmi estekkor, vetélkedőkkor használható forgatókönyveket juttatunk számukra. Előadásvázlatokkal, kész irodalmi műsorokkal könnyítjük meg munkájukat. Ajánló bibliográfiát készítünk és küldünk nekik. Összesítjük, elemezzük és megbeszéljük a statisztikákat. A munkaterveket összegyűjtjük, és azokhoz szabjuk a támogatást. Negyedévenként egy-egy alkalommal értékelő és feladat-kijelölő értekezletet tartunk. Szervezzük továbbtanulásukat, továbbképzésüket. Mindez nem könnyű feladat, mert mint laktanya-könyvtárnak ki kell szolgálnunk saját olvasóinkat is, és nemcsak a kölcsönzések alkalmával, hanem a könyvtár minden szolgáltatásával — tehát irodalmi rendezvényekkel, csapatrádióműsorral, vetélkedővel és egyéb könyvtári szolgáltatásokkal éppúgy rendelkezésükre kell állnunk, mint a tagkönyvtáraknak.

A majdnem negyedszázad tapasztalatait érdemes lett volna naplóban vezetni, de ez — sajnos — nem történt meg, így a visszapillantás csak hiányosan tükrözi a fejlődést, de talán némi betekintést ad munkánkba más hálózatok érdeklődő könyvtárosai számára is.

Kotaska Zoltánné
honvédségi könyvtárvezető
Tata

A könyv- és papírrestaurátorok részére a Képző- és Iparművészeti Szakközépiskola esti tagozata keretében szervezett két-éves képzés első ciklusa júniusban befejeződött. E szakközépiskolai végzettséget nyújtó képzésben a közgyűjtemények — múzeumok, levéltárak és könyvtárak — gyakorló restaurátorai és könyvkötői vettek részt (a könyvtárakból például az Országos Széchényi Könyvtár, az Egyetemi Könyvtár, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, a Petőfi Irodalmi Múzeum Könyvtára, vidékről pedig a szegedi Somogyi Könyvtár munkatársai), és közülük 19-en kaptak bizonyítványt. Négyen dicséretet érdemeltek ki, de az általános eredményt is igen jónak ítélték a szakemberek. A végzettek vizsgamunkáit június 22-én kiállításon mutatták be; ezen sokféle dokumentumtípus szerepelt: régi könyvek, kéziratok, térképek, metszetek, tervrajzok szakszerűen helyreállított példányai.

Az „Olvasóudvart”, nyári szabadidei programsorozatát több éves hagyományaihoz híven az idén is megrendezte az Egri Megyei Könyvtár gyermekkönyvtára és a Heves megyei Hámán Kató Úttörőház. A minden kedden délelőtt tartott foglalkozásokon napközis csoportok és egyéni érdeklődők vettek részt. Számukra *Felfedező* címmel kétrészes rejtvényfüzetet állított össze a gyermekkönyvtár. Az alsó és a felső tagozatos általános iskolai tanulóknak külön-külön szerkesztett, ezer-ezer példányban sokszorosított kiadvány Magyarország tájairól és környezetvédelméről szórakoztatva nyújt ismereteket. A megfejtők, nyertesek könyvjutalomban részesültek.

Az egykori zsinagóga-épületben több mint 350 négyzetméter alapterületen alakították ki a *Tiszakécskei Nagyközségi Könyvtár* (Bács-Kiskun megye) felnőtt-részlegét. Az augusztus 19-én ünnepélyesen felavatott épületben a felnőtt-részlegén kívül otthont kap a tiszakécskei nyári művésztelepek

alkotásait bemutató kiskaléria és az ifjúsági klub is. A bajai *Ady Endre Városi-Járási Könyvtár* évtizedek óta szorongató helyiséggondjait ugyancsak zsinagóga-átépítéssel kívánják megoldani a könyvtár fenntartói. Az ország egyik legszebb klasszicista zsinagógájának épületében az eredeti belső tagolás megtartásával, több mint 800 négyzetméter alapterületen alakítják ki a könyvtár felnőtt-részlegét, míg a gyermekrészleg teljes egészében megkapja az intézmény jelenlegi otthonául szolgáló, valamikori banképületben levő könyvtárhelyiségeket. A zsinagóga műemléképületének átalakítása megkezdődött, és a tervek szerint 1985-ben fejeződik be.

A Tolna megyei Levéltár (Szekszárd) bővítette szakkönyvtárát, és 22 személyes olvasótermet létesített a levéltári kutatóterem mellett. A levéltári rendezvények, ankétok, klubfoglalkozások lebonyolítására is alkalmas olvasóteremben 386-féle újság és folyóirat, valamint több mint tizezer kötet könyv áll az olvasók rendelkezésére. Itt fogadják az intézményt meglátogató csoportokat, és rendhagyó történelemórákat is tartanak az általános iskolai, illetve a középiskolai osztályok számára. 1983 első felében 225 kutató és 23 csoport kereste fel az olvasótermet. (S. G.)

Az **Olvasó Nép** folyóirat ankétját rendezték meg június 20-án a hajdúhadházi Földi János Nagy-

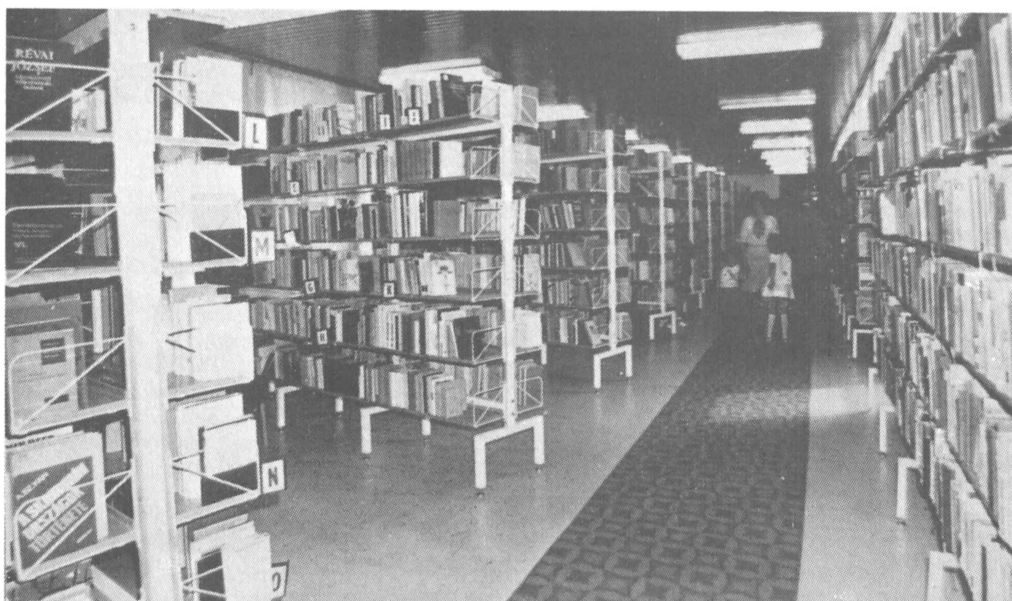

községi Könyvtárban abból az alkalomból, hogy a Hazafias Népfront olvasómozgalmi folyóiratában cikk jelent meg *A Földi János Könyvtár vendégkönyvéből* címmel. A résztvevők az Olvasó Nép szerkesztőjével, *Tóbiás Áronnal*, valamint *Tarczy Péterrel*, a cikk szerzőjével, művészeti íróval beszélgettek a folyóirattal kapcsolatos és más, őket érdeklő kérdésekről. (N. L.)

Jászapátiban a volt tanácsháza klasszicista stílusú műemléképületében kapott új otthont a nagyközségi könyvtár 45 ezer kötetnyi könyvével, 100-féle folyóiratával, zenei anyagával és helytörténeti gyűjteményével. Az épület átalakításához az Országos Közművelődési Alap egymillió forinttal járult hozzá, a berendezésre pedig a Szolnok megyei Tanács adott félmillió forintot. A megújult intézmény az ünnepi könyvhéten Dévai Nagy Kamilla és Mohai Gábor zeneszerzői irodalmi estjével nyílt meg. (Sz. M.)

Júliusi értekezleti naptár:
 4—6. Békés, Csongrád és Tolna megyék gyermekkönyvtárosainak tájértekezlete Szegeden és Ásotthalom községben az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ, a Magyar Könyvtárosok Egyesületének gyermekkönyvtárosi szekciójá és a szegedi Somogyi Könyvtár rendezésében; 4—8. Az iskolai könyvtárosok első nyári akadémájának rendezvényei Budapesten a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, az Eötvös Loránd Tudományegyetem könyvtártudományi tanszéke és az Országos Pedagógiai Intézet szervezésében.

Könyvtára berendezéséhez ajánljuk

MERABONA és **TÉKA**
típusú bútorainkat

**MEZŐGÉPIPARI
SZÖVETKEZETI
KÖZÖS
VÁLLALAT**

**SZANY
ADY ENDRE ÚT 38.
9317**

